

ערב הסעודית

ערב הסעודית, המדינה הגדולה ביותר בחצי-האי ערב, שוכנת בדרום-מערב אסיה וגובלת בשמונה מדינות, ביניהן ירדן, עיראק, עומאן, איחוד האמירויות הערביות ותימן. מרבית שטחה מדברי, והאקלים בה חם ויבש לאורך רוב ימות השנה. ערב הסעודית מחולקת ל-13 מחוזות מנהליים, שכל אחד מהם מנוהל על ידי מושל מטעם המלך. המשטר במדינה הוא מונרכיה אבסולוטית – בראשה עומד המלך, המחזיק בסמכויות הביצועיות, החקיקתיות והשיפוטיות כאחד. כיום המלך הוא סלמאן בן עבד אל-עזיז א-סעוד, אולם בפועל מאז 2017 משמש בנו ויורש העצר, מוחמד בן סלמאן, כבעל השליטה.

לערב הסעודית מעמד מרכזי בעולם המוסלמי, שכן בתחומיה נמצאות מכה ומדינה – שתי הערים הקדושות ביותר לאסלאם. במרחב מכה צמח האסלאם בראשית המאה ה-7, ובה פעל הנביא מוחמד. מכה היא יעד מצוות החאג', העלייה לרגל אותה כל מוסלמי נדרש לקיים לפחות פעם אחת בחייו, אחת מחמשת מצוות היסוד באסלאם. הכניסה למכה ולמדינה מותרת למוסלמים בלבד, בשל קדושתן הרבה ומעמדן הדתי הייחודי. **רוב האוכלוסייה נמנית על הזרם הסוני-והאבי השמרן**, ומיעוט שיעי חי באזורי הספר במחוזות הצפון-מזרחיים ובדרום-מערב המדינה.

איחוד ערב הסעודית המודרנית

במהלך תקופת האימפריה העות'מאנית הייתה ערב הסעודית לאחת ממחוזותיה (וילאית), ונהנתה מאוטונומיה משמעותית ביחס למחוזות אחרים כמו סוריה וארץ ישראל, אולם טרם הייתה מגובשת לכדי מדינה עם שלטון מרכזי, ובשטחה התקיימו יריבויות בין שבטים. במהלך המאה ה-18 נוצר חיבור בין שתי דמויות חשובות בהיסטוריה של ערב הסעודית – אבן עבד אל-והאב ומוחמד אבן סעוד.

אבן עבד אל-והאב היה תיאולוג ודרשן בן העיר נג'ד, שייסד את הזרם הוהאבי – זרם שמרן ונוקשה המפרש את האסלאם ככתבו וכלשונו, וקורא לשוב לשורשי האסלאם הצרוף. **מוחמד אבן סעוד** היה אמיר העיירה א-דרעיה, והראשון לבית סעוד. השניים כרתו ברית – עבד אל-והאב סיפק את הלגיטימציה הדתית לשלטון, ובתמורה אבן סעוד אימץ את עקרונות הוואהביה ופעל להפצתם בכוח החרב. קשר זה מייצג את היסודות עליהם בנויה הממלכה – הזיקה שבין הזרם הסוני-וואהבי לבין בית המלוכה.

בשנת 1932, לאחר סדרת מאבקי שליטה של גורמים שונים במרחב, הוקמה **ערב הסעודית, בשמה הרשמי: הממלכה הערבית הסעודית - מדינה מלוכנית הפועלת מתוקף חוקי השריעה – ההלכה האסלאמית.**

דגל ערב הסעודית

ערב הסעודית

כלכלת הנפט הסעודית

שדה ח'וריis (חقل خريص) -

שדה נפט ענק הממוקם במחוז א-שרקיה

הנפט התגלה מספר שנים לאחר ייסוד המדינה והפקתו התרחבה והפכה מסחרית במהלך מלחמת העולם השנייה. תהליך זה התבצע בחסות חברת ARAMCO, חברת הנפט הערבית-אמריקנית, שנחשבת לחברת הנפט הגדולה בעולם.

ע"פ ההערכות, כרבע מעתודות הנפט הגולמי על כדור הארץ נמצאות בערב הסעודית, והיא נחשבת ליצואנית הנפט המובילה בעולם. ערב הסעודית עומדת בראש אופ"ק, ארגון המדינות המייצאות נפט, הכולל גם את איראן, עיראק, לוב, ניגריה, ונצואלה ומדינות נוספות. מעמדה בארגון מעניק לה עמדת כוח והשפעה בנושאים כמו וויסות קצב הפקת הנפט, שינויי מחירים, ובעיקר קביעת מכסות הפקה לכל אחת מהמדינות.

ערב הסעודית בעולם משתנה - בין מודרנה לשמרנות

התלות הגוברת של ערב הסעודית בנפט, בשילוב אוכלוסייה דתית ושמרנית, בלמו לאורך זמן את חדירתם של תהליכי מודרניזציה ופיתוח טכנולוגי. עם זאת, החלו להופיע לחצים להפצת השכלה מודרנית מצד שני גורמים מרכזיים: הראשון - חברת הנפט הלאומית אראמקו, שנזקקה לכוח אדם מקצועי ומיומן, מה שהוביל לשליחת סטודנטים סעודיים ללימודים גבוהים בחו"ל; השני - דרישה מצד אזרחים צעירים שביקשו הזדמנויות תעסוקה והשכלה, והפעילו לחץ גובר על האליטה הפוליטית.

בתגובה לכך, הממשלה החלה להקצות משאבים נרחבים למערכת החינוך: מספר התלמידים בבתי הספר זינק, הוקמו מוסדות אקדמיים חדשים, והושקו תוכניות לחילופי סטודנטים עם מדינות זרות. **עם כניסתו של מוחמד בן סלמאן לתפקיד יורש העצר, הוא האיץ את תהליכי הרפורמה בתחומי הכלכלה, החינוך והחברה.** תוכניתו האסטרטגית "חזון 2030" מייצגת תפנית משמעותית בשאיפותיה של הממלכה: הפחתת התלות בנפט, צמצום הדגש על לימודים דתיים, קידום השכלה מודרנית ופתיחת המדינה לתיירות ולשיתוף פעולה בינלאומי.

תהליכי מודרניזציה נרחבים אלו, ביניהם קידום מעמד האישה, מעוררים התנגדות גוברת בקרב חלקים מהציבור השמרני במדינה - ובפרט בקרב אנשי הדת, העולמא, המזוהים עם הזרם הוואאבי. בתוך כך, גוברים הקולות הרואים ברפורמות אלו סטייה מערכי האסלאם המסורתיים. על רקע זה, נדרש בית המלוכה הסעודי לתמרן בין שני כוחות מנוגדים: מצד אחד, הציבור השמרני המעניק לו לגיטימציה שלטונית; ומנגד, השאיפה להצעיד את הממלכה קדימה באמצעות רפורמות חברתיות, תרבותיות וכלכליות מקיפות.

בסוגיות גאו-פוליטיות: איראן וחותרים

המאבק בין ערב הסעודית לאיראן הוא מאבק רחב היקף על הגמוניה אזורית במזרח התיכון, המשקף יריבות גאו-פוליטית עמוקה בין שתי מעצמות אזוריות. הוא כולל גם אלמנטים של עימות עדתי בין האסלאם הסוני, שמובילה ערב הסעודית, לבין האסלאם השיעי, שמוצג ע"י איראן. **במסגרת מאבק זה פועלת איראן להרחיב את השפעתה באמצעות תמיכה בזרועות שיעיות ברחבי האזור**, בהן חיזבאללה בלבנון, המיליציות השיעיות בעיראק והחות'ים בתימן. מנגד, ערב הסעודית פועלת לבלימת חדירה זו תוך חיזוק קשריה עם מדינות סוניות וגורמים מערביים, בראשם ארה"ב.

בשנת 2019 תקפה איראן את מתקני הנפט של אראמקו באמצעות טילים ומל"טים, ופגעה בכושר הייצור הסעודי – מהלך שהמחיש את פגיעותה של הממלכה. במקביל, המורדים החותרים בתימן, הנתמכים על-ידי איראן, מנהלים מערכה מתמשכת של התשה נגד ערב הסעודית הכוללת שיגור טילים ותקיפות רחפנים. בתגובה, הממלכה מחזקת את הצבא התימני כמשקל נגד החותרים, וכן מפעילה קואליציה צבאית ויוזמות דיפלומטיות בניסיון לבלום את ההשפעה האיראנית באזור.

יחסי ישראל - ערב הסעודית

בין ישראל לערב הסעודית אין יחסים דיפלומטיים רשמיים, כחלק מהעומות ארוך השנים בין ישראל לעולם הערבי ולאור הסכסוך הישראלי-פלסטיני. ערב הסעודית הובילה את חרם הנפט של מדינות אופ"ק בעקבות מלחמת יום הכיפורים ב-1973, במטרה להפעיל לחץ על מדינות שתמכו בישראל. עם זאת, **בעשור האחרון חלה התחממות ביחסים, על רקע אינטרסים אזוריים משותפים ובראשם האיום האיראני**. במסגרת זו התקיימו מגעים בלתי רשמיים ואף נבחנת אפשרות לנורמליזציה, כחלק מהסכמים אזוריים בתמיכת ארצות הברית.

הכעבה שבעיר מכה, מקום
הולדתו של הנביא מוחמד